

به من چه، نداریم!

علیرضا وکیلی| زندگی در جامعه‌ای که در آن ارزش‌ها فراموش شده و معیارها تغییر کرده است، چالش‌های فراوانی را برای افراد ایجاد می‌کند. در چنین فضایی، سکوت در برابر انحرافات، موجب تأیید و تشویق به ادامه دادن افکار و رفتارهای غلط می‌شود و تنها راه نجات، هوشیاری همه و اقدام مسئولانه است.

خداوند در سوره آل عمران، آیه ۱۰۴ می‌فرماید: «وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ»؛ و باید از میان شما گروهی باشند که به نیکی دعوت کنند و به معروف امر و از منکر نهی کنند و اینان همان رستگارانند.

پیام کلیدی این آیه، تأکید بر ضرورت وجود «امت دعوت‌کننده» در ساختار جامعه است. اسلام، دینی اجتماعی است و تکامل فردی، در گرو سلامت محیط پیرامون است. در ماه شعبان که ماه دعوت و آمادگی برای ظهور منجی^(ع) است، وظیفه ما سنگین‌تر می‌شود؛ چراکه زمینه‌سازی برای ظهور، بدون اصلاح جامعه و دعوت دیگران به خیر، ممکن نیست. نکته مهم این است که امریه معروف، همیشه به معنای برخورد خشن و تند نیست، بلکه گاهی با یک لیخند، یک توصیه دوستانه یا حتی عمل نیک که دیگران را به تقلید وامی‌دارد، محقق می‌شود. در زندگی روزمره، اگر مشاهده کردیم کسی درحال انجام خطایی است، نباید بی‌تفاوت از کنار آن بگذریم، بلکه باید با حکمت و در مناسب‌ترین زمان، او را به سمت حق فراخوانیم.

پیامبر اکرم^(ص) در اهمیت این واجب دینی می‌فرماید: «كَيْفَ يَكُنْ إِذَا فُسِدَتْ نِسَاؤُكُمْ وَطَلَبَتْ فِتْنَتَكُمْ... وَتَوَكَّلْ عَلَى الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ؛ شما در آن زمان چه می‌شوید؟ زمانی که زنان شما فاسد شوند و فتنه‌ها شما را فراگیرد... و امریه معروف و نهی از منکر را رها کنید؟» این روایت هشدار می‌دهد که سقوط جامعه، از رها کردن همین وظیفه اجتماعی آغاز می‌شود.

بنابراین، برای آنکه بستری پویا برای رشد فردی داشته باشیم و در شمار رستگاران واقعی باشیم، باید خود را عضوی از این «امت دعوت‌کننده» بدانیم و با هر توانی، در جهت گسترش خیر و جلوگیری از بدی‌ها تلاش کنیم تا جامعه‌ای شایسته برای به دست آوردن بهترین‌ها بسازیم.

مشاوره

تعادل بین خیرخواهی و استقلال

محمدجواد علیپور| در زندگی خانوادگی، حفظ تعادل بین دلسوزی و احترام به استقلال فردی، نیازمند درک ظریف و مهارت در تنظیم مرزهاست. یکی از چالش‌های اساسی، تشخیص این است که آیا رفتاری از سر خیرخواهی است یا ناشی از کنترل‌گری؛ به عبارت دیگر، تمایز بین راهنمایی دلسوزانه و دخالت غیرضروری.

سؤال: در زمینه دخالت خانواده‌ها تشخیص خیرخواهی از کنترل‌گری و تنظیم مرزهای محترمانه، چگونه است؟

خیرخواهی در مقابل کنترل‌گری

خیرخواهی با نیت ارتقای رفاه و توانمندی فرد مشخص می‌شود. این نوع کمک‌رسانی، برپایه پیشنهاد، پرسش و تأکید بر حق انتخاب نهایی فرد است. درمقابل، کنترل‌گری ناشی از نیاز به تسلط، به شکل دستوری و تحمیلی بروز می‌کند و اغلب با لحن سرزنش یا تهدید همراه است. اثر نهایی خیرخواهی، احساس حمایت و ارزشمند بودن است، درحالی‌که کنترل‌گری منجر به خفگی، اضطراب و احساس بی‌کفایتی می‌شود. از منظر اخلاقی و دینی، خیرخواهی در چارچوب «نصیحت» و «امر به معروف و نهی از منکر» با شفقت و احترام به اراده فرد تعریف می‌شود، نه با تحمیل خواسته‌ها؛

تنظیم مرزهای محترمانه

مرزها، نقشی حیاتی در حفظ استقلال و کرامت نفس ایفا می‌کنند. برای تنظیم مرزها، ابتدا باید آن‌ها را به دقت شناسایی و تعریف کرد. سپس، با لحنی آرام و شفاف، این مرزها را به خانواده‌ها اعلام کرد. مهم است که از جملاتی با ساختار «من» استفاده شود و ضمن تشکر از نیت خوب آن‌ها، به صراحت بیان شود که در مورد مسائل خاص، تصمیم‌گیری به عهده فرد است. ثبات در اجرای مرزها و تسلیم نشدن در برابر فشارها، از عوامل کلیدی موفقیت است؛

ارتباط مؤثر

در صورت بروز اختلاف، سعی کنید با همدلی و درک، نگرانی‌های خانواده را بشنوید و آن‌ها را آرام کنید. پاسخ‌های کوتاه و قاطع، به همراه تأکید بر مسئولیت‌پذیری فرد درقبال زندگی خود، می‌تواند به حل اختلاف کمک کند. درنهایت، به یاد داشته باشید که حفظ مرزها، نه به معنای قطع ارتباط، بلکه به معنای ایجاد یک رابطه سالم و محترمانه است که در آن هر دو طرف به یکدیگر احترام می‌گذارند و از استقلال یکدیگر حمایت می‌کنند.

احکام

شرط وام در قرض الحسنه مرز بطلان و صحت معامله

در معاملات مالی و بانکی امروزی، یکی از مباحث چالش برانگیز، نحوه تعامل با بانک‌ها برای دریافت تسهیلات است. بسیاری از شهروندان برای بهره‌مندی از وام‌های قرض الحسنه، اقدام به افتتاح حساب در صندوق‌های می‌کنند و این سؤال مطرح می‌شود که آیا نیت دریافت وام در هنگام افتتاح حساب، ماهیت این معامله شرعی را تغییر می‌دهد یا خیر. شناخت دقیق مرزهای شرعی در این زمینه، برای حفظ صحت معاملات و دوری از شبهات ربوی، ضروری است.

قرض به شرط وام

سؤال: در صندوق قرض الحسنه، حساسی باز کردم برای اینکه بتوانم بعد از مدتی، وام قرض الحسنه بگیرم. افتتاح حساب با این نیت چه حکمی دارد؟

جواب: اگر هنگام افتتاح حساب، از طرف صاحب حساب، شرط دریافت وام یا از طرف بانک، تعهدی بر پرداخت وام نشود و بنای دو طرف بر شرط و تعهد یادشده نباشد، اشکال ندارد؛ هرچند صاحب حساب بداند که بانک طبق برنامه‌ای که دارد، به او وام خواهد داد. بنابراین، طبق نظر حضرت آیت... خامنه‌ای (مدظله العالی)، نیت درونی شخص برای دریافت وام، به خودی خود موجب بطلان قرارداد نمی‌شود. آنچه باعث اشکال و حرام شدن معامله می‌شود، وجود «شرط» یا «تعهد» صریح بین دو طرف است؛ یعنی اگر قرارداد به گونه‌ای بسته شود که بانک ملزم به پرداخت وام یا فرد ملزم به دریافت آن باشد، این قرارداد باطل است؛ اما اگر صرفاً یک انتظار و امید براساس روال عادی بانک باشد و هیچ قید و شرطی در متن قرارداد یا توافق شفاهی مبنی بر الزام وجود نداشته باشد، اشکالی ندارد و معامله صحیح است.

بررسی نگاه فقه به افعال حرام در میدان اقتصاد در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین محمدهادی عنایتی‌راد

گناهان اقتصادی، آتشی به جان جامعه

آمنه مستقیمی| این روزها که اقتصاد بیمار است و برخی هم به بهانه مسائل اقتصادی، اعتراض‌های مسالمت‌آمیز مردم را به آشوب و اغتشاش کشانده‌اند، مرور رفتارهایی که تن بیمار اقتصاد را رنجورتر و دشمنان فرصت‌طلب را جسورتر می‌کند، ضرورت دارد؛ رفتارهای اقتصادی که فقه، آن‌ها را مذموم دانسته و برایشان مجازات در نظر گرفته است. در این باره با حجت‌الاسلام والمسلمین محمدهادی عنایتی‌راد، کارشناس مرکز ملی پاسخگویی به سؤالات دینی، گفت‌وگو کرده‌ایم.

گفت‌وگو

گران‌فروشی در خدمت، ممنوع!

گران‌فروشی در موضوع خدمات هم قابل بحث است؛ البته تفاوت‌هایی دارد، در عقود شرعی خریدوفروش (بیع) باید عین خارجی و کالای فیزیکی موجود باشد. لذا فروش خدمات، تعبیر امروزی است و با تسامح درباره‌اش صحبت می‌کنیم. خیلی وقت‌ها قرارداد اجاره است؛ یعنی اجیر شدن برای ارائه برخی خدمات با قیمت مشخص. در این صورت، اگر خدمات را به قدری گران‌تر حساب کنند که در حق دیگری احیاف و ظلم باشد، حرام است. همچنین اگر خلاف قوانین باشد، جایز نیست.

احتکار کدام کالاها حرام است؟

احتکار نیز از گناهان اقتصادی است؛ برخی کالاها هستند که در منابع فقهی، احتکار آن‌ها حرام است، البته باید احتکار هم تعریف شود، احتکار یعنی نگهداری و انبار کردن اموال موردنیاز مردم (مانند مواد غذایی) به‌منظور افزایش قیمت آن. درحالی‌که مراکز دیگر چنین مالی را عرضه نکنند. حرمت احتکار براساس آنچه در روایات آمده است و برپایه نظر مشهور، در غلات چهارگانه و در روغن حیوانی و روغن نباتی است که طبقات مختلف جامعه به آن نیاز دارند. این عمل زشت به قصد افزایش قیمت کالا، موجب فشار اقتصادی بر مردم و برهم زدن نظم اقتصاد می‌شود و شرعاً حرام است. علاوه بر این، حاکمیت می‌تواند براساس نیاز جامعه و اقتضای مصلحت عمومی، احتکار کالا‌های موردنیاز مردم را ممنوع کند و جلوی آن را بگیرد؛ مثل وسایل سرمایشی و گرمایشی، قطعات خودرو و...

گران‌فروشی، ظلم است

یکی از گناهان اقتصادی بنا بر تشخیص فقه، گران‌فروشی است که در دو محور می‌توان آن را بررسی کرد؛ نخست درباره کالاهایی که فروشنده با پول شخصی به تناسب جیب و قیمت عرف بازار (بدون یارانه و سوبسید دولت) خریداری کرده است که اگر این قسم کالاها را با قیمتی بیش از قیمت متعارف بفروشد، مذموم است و اگر این گران‌فروشی به قدری باشد که در حق مشتری احیاف و ظلم محسوب شود، حرام است. درباره کالاهایی که با یارانه دولتی، وارد یا تولید شده‌اند تا با قیمت مشخص و کمتر به مردم عرضه شوند و دولت با این شرط در اختیار فروشنده‌گان قرار می‌دهد که به قیمت مصوب در اختیار مردم بگذارند، فروشنده حق ندارد حتی یک ریال بیشتر از قیمت مصوب، آن را عرضه کند.

وای بر کم‌فروشان!

یکی دیگر از گناهان اقتصادی، کم‌فروشی است که از تعابیر و واضحات فقهی محسوب می‌شود. سوره‌ای در قرآن به نام کم‌فروشان (مطففین) هست و قرآن نسبت به آن انذار می‌دهد و می‌فرماید: «وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ!» کم‌فروشی یعنی کم‌کردن پیمانه، مثل اینکه معامله برای «اثن» آهن یا برنج انجام شود، ولی فروشنده هنگام تحویل، کمتر تحویل دهد. این فعل نیز حرام است و حاکمیت در این حوزه نیز می‌تواند ورود کند و جلوی اختلال اقتصادی را بگیرد و مجرم را تعزیر کند.

فساد فی الارض را قاضی تشخیص می‌دهد

اینکه فردی فساد فی الارض کرده است یا نه، تشخیصش با حاکم شرع و قاضی است. اگر تشخیص فساد فی الارض داده شود، مجازات آن سنگین و در فقه مشخص است. یکی از مشکلات این است که ما از یک سو به کسبه و بازاریان می‌گوییم انصاف داشته باشید تا حق مشتری پایمال نشود، اما اگر قرار باشد آن‌ها کالایی را بفروشند و بعد همان کالا را با قیمت بیشتر تهیه کنند، متضرر می‌شوند. اینجا اصناف و قوانین باید ورود و تعادل را به‌گونه‌ای برقرار کنند که نه کسبه و تجار ضرر کنند و نه مردم، اما متأسفانه هم در این زمینه و هم در نظارت، ضعف داریم.

مجازات پیاده‌سواران دشمن، تشدید می‌شود

در وضعیتی که با هجمه اقتصادی دشمن مواجه هستیم و زندگی مردم تحت الشعاع قرار دارد، همه این مجازات‌ها تشدید می‌شود؛ برای مثال اگر گران‌فروشی حتی در سطح خُرد، باعث بدبینی مردم به نظام اسلامی، نگرانی آن‌ها و سوءاستفاده دشمن شود و افراد، در هجمه اقتصادی سپاه لشکر دشمن شوند، گناه سنگین‌تر می‌شود؛ یعنی اگر در حالت عادی حرام بود، در وضعیت بحران به دلیل ایجاد صدمه به نظام اجتماعی، گناه محسوب و عقوبت آن تشدید می‌شود. باید توجه داشت هر کاری که باعث بدبینی مردم و تضعیف نظام اسلامی شود، حرام است.

ماه یاری پیامبر^(ص) و مدرسه صبر امت

فصل دهم: ماه یاری پیامبر^(ص) و مدرسه صبر امت

دستور داده است: «استعینوا بالصبر». یعنی روزه صبر است، صبر می‌آموزد، صبوری می‌آورد، صبر هم که سرایمان است، پس چه جذاب شد روزه‌داری! هم یاری پیامبر^(ص) است و هم آموزش صبوری. خدا خوب می‌داند که یاری پیامبر^(ص) صبوری می‌خواهد، ایستادن پای انقلاب نبوی که بعثتش می‌خواند، صبر لازم دارد. استمرار انقلاب نبوی که ولایت علوی است، هم صبر لازم دارد.

بیا بید باروزه در ماه شعبان، صبرآموزی کنیم برای استقامت در راه پیامبر^(ص). امروز هم ادامه راه نبوی و رسیدن به ظهور خورشید ولایت عظمای مهدوی، صبر لازم دارد. صبر اجتماعی، صبر تمدنی، صبر در برابر مشکلات است و صبر در گناهان و واجبات، صبر فردی است. انسان، محتاج هر دو صبر

است. صبر در دین فردی، گاهی به ثانیه یا ساعت یا روز به نتیجه می‌رسد. اما صبر در مشکلات و مسائل اجتماعی، نیازمند گذشت ماه‌ها و سال‌ها و گاهی ده‌ها هاست، البته انسان مؤمن کپس (زنگ ریزبین)، رشد‌ها را درمقابل صبرها می‌بیند. صبر از انسان، انسانی سرسخت می‌سازد. صبر در فتنه‌ها، صبر در موفقیت‌های دولتی‌ها. مردم عزیز ایران به یاری پیامبرشان برخاستند، قیام کردند، چهل واندی سال استقامت کردند، ریزبین‌های روشن‌خرد، نشانه‌های پیروزی را دیدند و اعلام کردند. این مردم روشن‌بین حتی دشمنی دشمن را در جنگ دوازده‌روزه و در آشوب‌های تروریستی اخیر دیدند و شناختند و کمر فتنه را شکستند. این مردم صبور سرسخت، می‌دانند که سختی‌ها می‌روند و سرسخت‌ها می‌مانند و به امید نشینند ندای «الا یا اهل العالم انالهمدی» به سمت قله‌های موفقیت پیش می‌روند. ان‌شاء... که باشیم و بشنویم و در رکابش شهید شویم!

درنگ